

Зайончковський Юрій
Харків, Україна
ORCID: 0000-0002-7457-1792

Володимир Тішкін
Москва, Росія

**СРІБНІ МОНЕТИ ХАНА «ВЕЛИКОЇ ОРДИ» САЇД-АХМАДА II
З МУСУЛЬМАНСЬКИМ СИМВОЛОМ ВІРИ НА РЕВЕРСІ
ТА РЯДКОВОЮ ЛЕГЕНДОЮ АВЕРСУ**

**SILVER COINS OF KHAN OF «THE GREAT HORDE» SAID-AHMAD II
WITH KALIMA ON REVERSES AND LEGEND IN LINES ON OBVERSES**

Данги пізньоджучидського хана Саїд-Ахмада II з сунітською калімою на реверсах ніколи не були предметом окремого дослідження.

У рамках цієї великої групи монет за змістом та компонованням легенд можна виділити чотири підгрупи.

У центрі аверсу дангів трьох перших підгруп в центральному колі розміщено ім'я Саїд-Ахмада та його титул – хан, в легенді по колу він іменується «султан верховний». Формуляр реверсів цих підгруп різний: каліма; каліма та двузуба тамга; каліма та позначення місця карбування «Орду» в нижньому рядку.

На аверсах монет четвертої підгрупи розміщена рядкова легенда з ім'ям і титулами: **السُلطان سید احمد خان** («Султан Саїд-Ахмад хан»). На деяких штемпелях (А2 або А5, наприклад) легенда розміщена в три рядки, на інших штемпелях (А3), як здається, в чотири.

Саме ця підгрупа дангів є предметом нашого дослідження, срібні монети, які віднесені нами до неї, зустрічаються досить рідко. Кілька монет четвертої підгрупи та графічні реконструкції відбитків штемпелів, якими вони були відкарбовані, відтворені на Рис. 1. Лицьові штемпелі позначені літерою А з цифрою, оборотні – літерою Р з цифрою, аббревіатура штемпельних пар – ШП.

На реверсах дангів розміщено текст каліми: **لا اله الا الله محمد رسول الله** («Нема божества, (гідного поклоніння) крім Аллаха, Мухаммад Посланник Аллаха»). Виявлення нових екземплярів дозволить більш повно реконструювати легенди деяких оборотних штемпелів і, можливо, уточнити їх прочитання.

Як вже було сказано вище, ця підгрупа монет ніколи спеціально не досліджувалася, в наукових публікаціях можна зустріти лише фотографічні репродукції окремих дангів, що входять до неї, наприклад, у праці В. В. Майко³⁰.

Авторам вдалося вивчити 22 екземпляри монет четвертої підгрупи. При їх карбуванні застосовувалися 9 лицьових та 9 оборотних штемпелів, вони працювали в 11 штемпельних парах.

³⁰ Майко В. В. Кырк-Ерский клад городища Чуфут-Кале в Юго-Западном Крыму. Киев: Академперіодика, 2007. – С. 175, № 4244, 4260.

Нами були виконані графічні реконструкції відбитків штемпелів, деякі з встановлених штемпельних зв'язків наведені на Рис. 2.

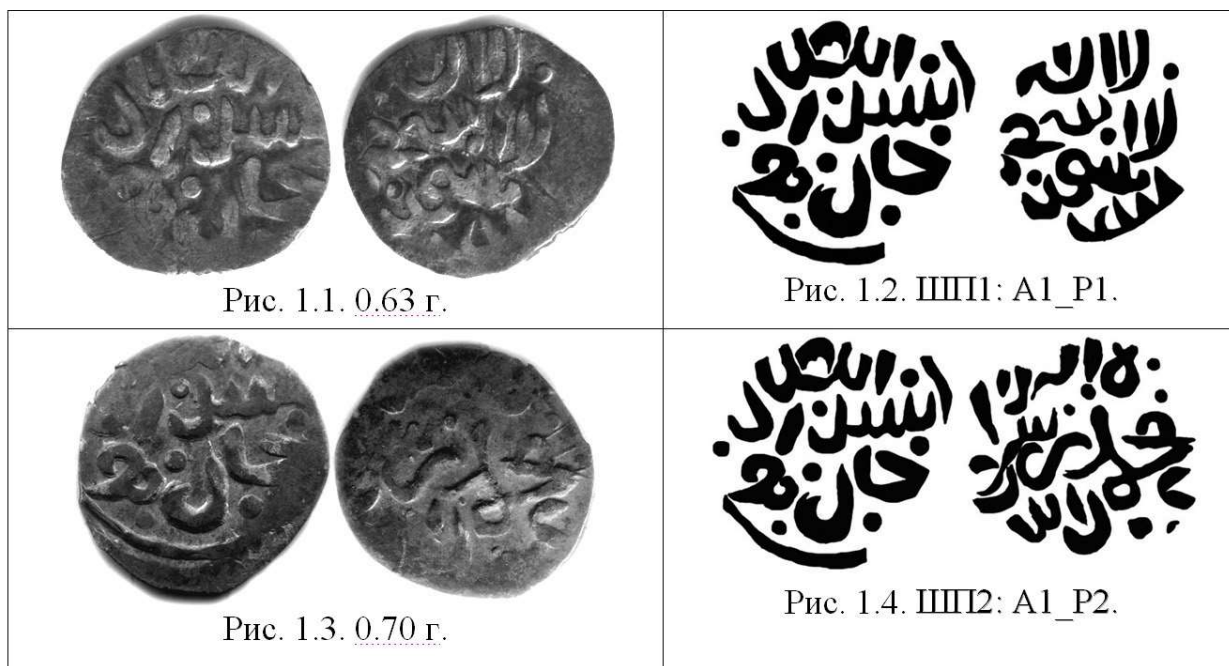
Відомо, що в XV столітті в різний час престол займали три джучидських хани на ім'я Саїд-Ахмад: Саїд-Ахмад б. Керім-Берді б. Токтамиш (Саїд-Ахмад I), Саїд-Ахмад б. Бек-Суфі ? (Саїд-Ахмад II) і Саїд-Ахмад б. Ахмад б. Кічі-Мухаммад (Саїд-Ахмад III). Відсутність на монетах патронімічного імені насаб не дозволяє автоматично приписати цю емісію одному з трьох названих вище ханів.

Авторам, однак, вдалося зібрати інформацію про вагові характеристики 17 монет цієї підгрупи. Їх середня вага становить 0,62 г, мода дорівнює 0,66 г. На нашу думку, наведені метрологічні дані дозволяють досить впевнено зараховувати цю емісію до випусків Саїд-Ахмада II, можливо, ближче до кінця його правління, яке тривало з початку 1430-х до початку 1450-х рр.

На цих монетах відсутнє також позначення місця випуску. Автори схиляються до думки, що ці данги карбувалися на кочовому монетному дворі (можливо – на декількох кочових монетних дворах) на території півдня сучасної України. Про це свідчить, зокрема, топографія монетних знахідок.

Завершуючи виклад теми, необхідно констатувати, що срібні монети хана «Великої Орди» Саїд-Ахмада II з сунітської калімою, поза всяким сумнівом, потребують подальшого вивчення. Тому автори звертаються з проханням надсилати фотозображення нумізматичних пам'яток (дуже бажано із зазначенням ваги і місця знахідки), яким присвячена ця стаття, на електронну пошту Ю. В. Зайончковського zyvkharkov@gmail.com.

Ілюстрації

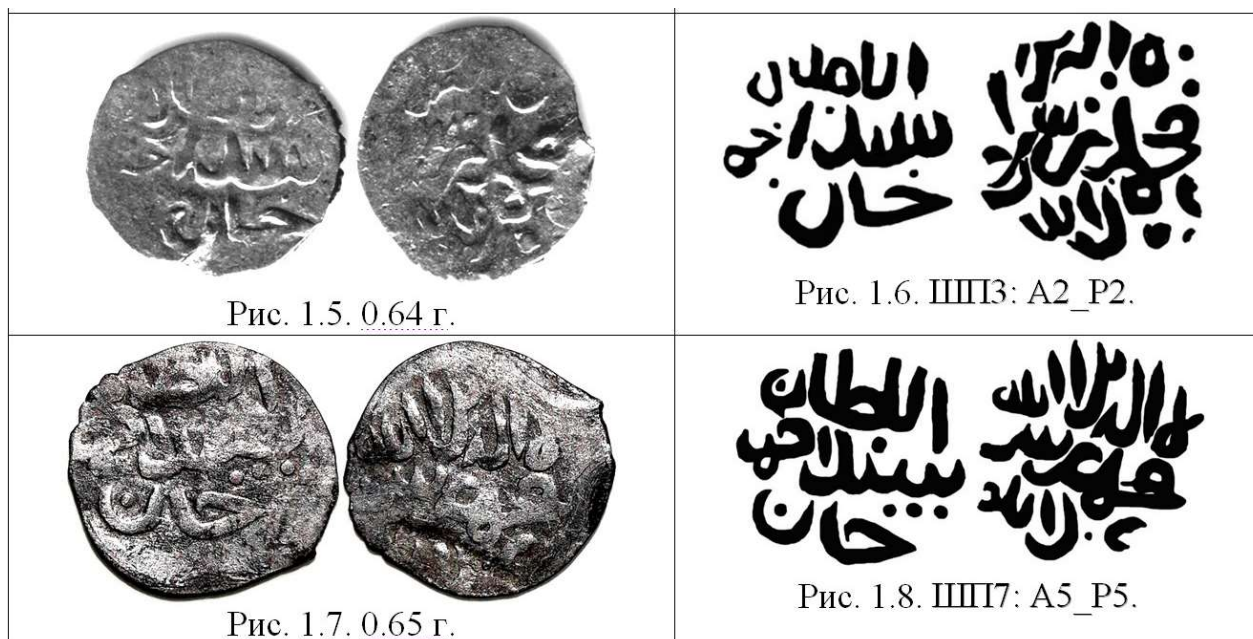

Рис. 1. Данги Саїд-Ахмада II з калімою на реверсах та графічні реконструкції відбитків штемпелів, якими вони були відкарбовані.

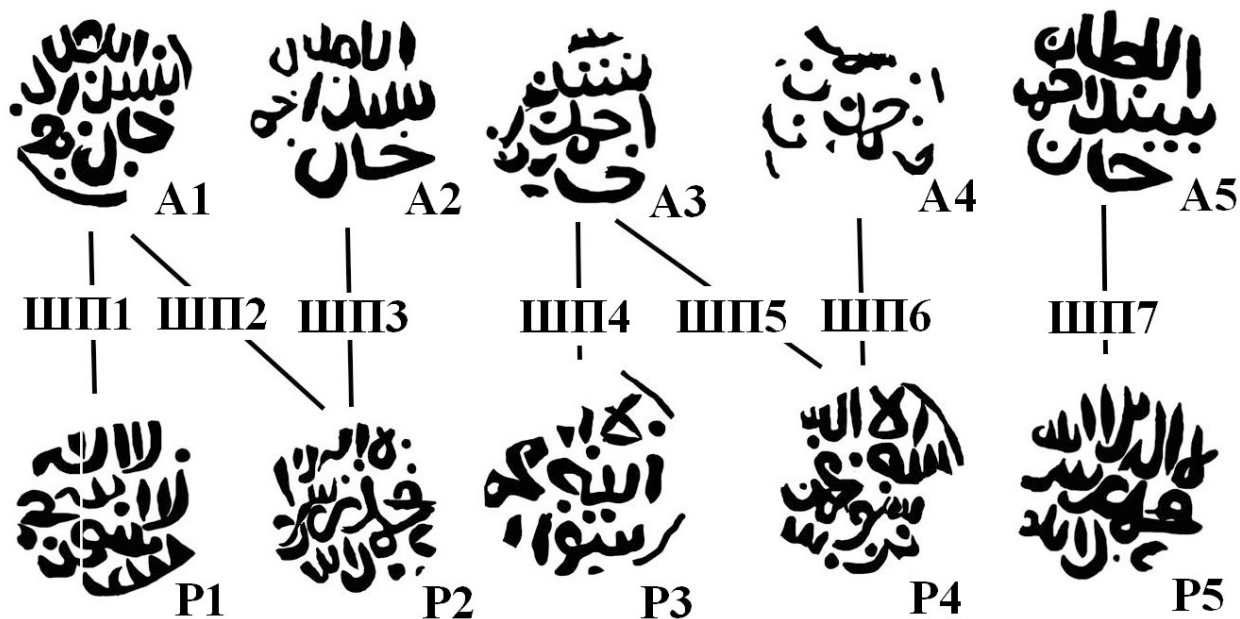

Рис. 2. Схема штемпельних зв'язків дангів Саїд-Ахмада II з калімою на реверсах.

Література

1. Майко В. В. Кырк-Ерский клад городища Чуфут-Кале в Юго-Западном Крыму. Киев: Академперіодика, 2007. 190 с.